

Ратушняк Діана Валентинівна

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
студентка гр. 472

**II місце Восьмого Всеукраїнського конкурсу наукових есе,
приуроченого пам'яті видатного вченого-економіста С. І. Юрія**

МАЛИЙ БІЗНЕС В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

З початку повномасштабного російського вторгнення в Україну чимало підприємств зазнали серйозних проблем, і постали перед важким вибором: припинити свою діяльність чи шукати варіанти для відновлення та продовження роботи в Україні. Вісім місяців війни показали, що бізнес все ж поступово адаптується до роботи в таких умовах. Як зазначив професор С. І. Юрій в одній зі своїх праць: «Сучасний бізнес здійснюється в умовах високої політико-економічної невизначеності та глобальної фінансової стійкості» [5]. Його слова, як ніколи, відповідають механізму функціонування українського бізнесу в сучасних умовах. Тим не менш, науковець вважав, що «найзгубніші наслідки очікують економіку в цілому, яка поринає у стан стресу та паніки, перериваючи поступовість свого розвитку» [5]. Тому вважаємо, що дії українських підприємців були правильними і зваженими, адже велика частина підприємств залишилися в Україні та продовжили свою діяльність.

В цьому велику роль відіграла держава, яка намагається надавати допомогу бізнесу задля продовження його функціонування. Так, з початком війни держава запустила програму релокації бізнесу, яка полягає в тому, щоб допомогти з перевезенням підприємств в більш безпечні регіони із зони ведення бойових дій. Станом на вересень 2022 року до західних областей України переїхали 725 підприємств [4]. Це досить невисокі показники за понад півроку повномасштабної війни. Проте вони пояснюються значними складнощами в перевезенні обладнання, виділенням коштів, логістикою та невідповідністю інфраструктури інших регіонів для тієї чи іншої виробничої діяльності.

Також держава впровадила пільги з оренди свого майна, що допомогло зменшити фінансове навантаження на підприємства. І це досить важливо, тому що витрати на купівлю чи оренду майна досить високі: прогнозовано, ціни на нерухомість у західних регіонах країни зросли. Тому вигідною альтернативою стала оренда державного майна на пільгових умовах.

З 1 липня 2022 року держава запустила програму «єРобота», в рамках якої можна отримати безповоротний грант для відкриття власної справи, що є одним з напрямків даної програми. Загалом за період з 1 липня по 2 жовтня в рамках цієї програми було видано 1704 гранти на суму близько 400 мільйонів гривень [2]. Таким чином не тільки підтримано малий бізнес у нинішніх умовах, але й збережена прийнятна ситуація на ринку праці. Адже нові підприємства створюють нові робочі місця, що вкрай важливо задля запобіганню відтоку робочої сили за кордон. В рамках цієї програми створюються і бізнеси, які

направлені на боротьбу проти агресії, з якою зіткнулася Україна. Так один із грантів надано на розширення виробництва з пошиття військової форми для жінок.

Не припиняє діяти й програма «Доступні кредити 5-7-9%». В її межах за час воєнного стану надано 13843 пільгові кредити на суму 55,26 млрд. грн. (станом на жовтень 2022 року). Найбільша частка кредитів спрямована на антивоєнні цілі [1]. Варто зазначити, що нещодавно Урядом ухвалено рішення розширити дану програму щодо бізнесу, який постраждав від війни та був частково чи повністю зруйнований. Тепер суб'єкти господарювання зможуть отримати допомогу держави у вигляді компенсації відсотків по кредитах, наданих на відбудову виробництва.

Діалог бізнесу та влади взагалі дуже важливий для економічного розвитку держави. І саме спільна праця може допомогти пришвидшити вирішення проблем, які виникли в Україні в 2022 році. Задля досягнення цієї мети, бізнес продовжує розвиватися та інвестувати в економіку, а уряд, у свою чергу, повинен забезпечити для цього оптимальні умови праці, всебічно допомагаючи підприємцям залишатися «на плаву».

Релокація бізнесу, надання пільгових кредитів і грантів – безумовно важлива допомога держави для бізнесу. Але в умовах падіння внутрішніх ринків було б доцільно зробити акцент на зовнішні можливості, і це було б очевидним напрямом дій органів державної влади. Проте уряд, на нашу думку, абсолютно не активізується в напрямку сприяння експорту. Найпростіше пояснення цієї ситуації в тому, що влада бачить вирішення такої проблеми виключно через призму логістичних рішень, тобто розблокування морських портів або транспортні коридори в ЄС. Але це не економічні рішення. Аналітичним центром Українського кластерного альянсу було розроблено програму «Експорт та Інтернаціоналізація промислових МСП» [3] – документ, у якому зроблено фокус на пошуку нових ринків для вітчизняних промисловців та їхньої глибшої інтеграції в міжнародні ланцюги доданої вартості. Для уряду запропоновані дії щодо експортної підтримки малого та середнього бізнесу за певними категоріями, зокрема: приділення більшої уваги секторам, які перебувають у кризовому стані й належать до технологічних секторів промисловості, щоб не допустити їх деградації та переїзду відповідних фахівців за кордон; запобігання відпливу фахівців із секторів хайтек-промисловості в ІТ-галузь; підтримка бізнес-об'єднань кластерного типу, тому що вони зміцнюють внутрішні ланцюги доданої вартості шляхом консолідації МСП на різних рівнях і фокусуються на випуску готових продуктів і рішень; сприяння швидшій інтеграції українського бізнесу в програми Євросоюзу. «Посилення експортної орієнтації сфери послуг має стати головним чинником оновлення структури економіки», - вважав Сергій Юрій [6], що й сьогодні залишається надзвичайно актуальним завданням.

Отже, зважаючи на аналітику стану українського бізнесу за період війни, можна стверджувати про відновлення роботи сектору малого підприємництва, який робить великий вклад у боротьбу суспільства за право жити та працювати

в своїй країні. Його діяльність у такий складний час є вкрай важливою для економіки та країни в цілому. Адже це, насамперед, надання робочих місць і сплата податків до бюджету. Також за цей період багато підприємців долучилися до волонтерства та безкоштовної передачі товарів внутрішньо переміщеним особам і Збройним Силам України. Український малий бізнес продовжує розвиватися й допомагає власній державі перемогти ворога на економічному фронті. Завдяки різним програмам і грантам від держави та міжнародних партнерів, не сумніваємося, невдовзі вітчизняний малий бізнес вийде на вищий рівень розвитку й зможе примножити і свої успіхи, і успіхи України.

Список використаних джерел:

1. За час дії воєнного стану в межах Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» видано 13 843 пільгових кредитів на 55,23 млрд грн. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-zachas-dii-voiennoho-stanu-v-mezhakh-derzhavnoi-prohramy-dostupni-kredyty-5-7-9-vydano-13-843-pilhovuykh-kredytiv-na-5523-mlrd-hrn> (дата звернення 27.10.2022)
2. Павлиш О. Програма «єРобота»: видадуть ще 200 грантів на 50 мільйонів. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/10/17/692711/> (дата звернення 27.10.2022)
3. Програма «Експорт та Інтернаціоналізація промислових МСП»: 7 пропозицій УКА для Уряду. *Український кластерний альянс*. URL: <https://www.clusters.org.ua/blog-single/programa-eksport-ta-internacionalizaciya-promislovih-msp-7-propozicij-uka-dlya-uryadu/> (дата звернення 27.10.2022)
4. Терещук А. Релокація бізнесу в Україні та ЄС. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/213880_relokatsya-bznesu-v-ukran-ta-v-s (дата звернення 27.10.2022)
5. Юрій С. І. Світові фінансові кризи та їхні сучасні модифікації. *Вісник ТНЕУ*. 2007. № 5. С. 13-16.
6. Юрій С., Савельєв Є. Час «Ч» - Н-Hour: радикальні економічні реформи в Україні на виході з кризи. *Журнал Європейської економіки*. 2008. Т. 7 (№ 4). С. 387-402.